

פניני הפרשה

שלח
עלון מס' 1192

שנה כ"ד התשפ"ג

יו"ל ע"י הקרן לזיכוי הרבים. נייד: 052-7654216
כתובת: רח' הרב רוזובסקי 14/13 אשדוד. דוא"ל: 7654216@gmail.com

נגע הנגיעות

וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה' כולם אנשים ראשי בני ישראל המה – כתב רש"י: "כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו". בודאי משה שלח את האנשים הראויים ביותר שיכולים לבצע את שליחותם, וכפי שהתורה מעידה עליהם "ראשי בני ישראל המה". מדובר כאן בשרי המישים, אנשים שמקיימים את כל התורה כולה בדקדוק גדול, ובמדרש כתוב שהקב"ה הסכים לו על כל אחד ואחד, הם לא היו סתם אנשים שרוב הציבור תמך בהם.

אם כן התמיהה גדולה כיצד תוך זמן קצר ביותר של ארבעים יום, נפלו לדיוטא תחתונה, הרי היצר גורם דרדור לאדם לאט לאט, כמו שאמרו חז"ל: כך דרכו של יצה"ר, היום אומר לו עשה כך ומחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו לך עבוד עבודה זרה. ויותר קשה לפי מה שכתב רש"י על הפסוק "וילכו ויבואו": מקיש הליכתן לביאתן – מה ביאתן בעצה רעה, אף הליכתן בעצה רעה. איך יתכן שכבר בהליכתן נהפכו מצדיקים לרשעים.

את התשובה מגלה לנו הזוהר הקדוש בפרשת שלח (דף קנ"ח סע"א), אשר מיטיב לחדור עמוק אל תוככי לבם של המרגלים, וחושף את מניעייהם האישיים. לדברי הזוהר, המרגלים חששו כי תיכף בהיכנסם לארץ ישראל, יתבטל מינויים כנשיאים והם יהיו כאחד האדם (אולי כיון שיהיה מלך בישראל ולא יצטרכו עוד לנשיאים).

לולא הדברים נכתבו, קשה היה לאומרם. "נגיעה אישית" זה כל הסיפור. כל מערכת השיפוט וההגיון שהנחתה אותם במהלך הריגול היתה נגועה וחד צדדית. כל מה שהם ראו, היה שלילי בעיניהם. אלמלא מבטם המגמתני, יכולים היו לפרש לטובה את הפירות הגדולים שראו בארץ ישראל, או את הלוויות שנועדו להסיה דעתם של הענקים, אך הם פירשו לחובה והביאו את דיבת הארץ רעה. הפחדים מבני הענק שראו בחברון, נבעו בעיקר מהפחד העצום שתפס את פנימיות מחשבתם ב'ת' ההכרה, שבעצם כניסתם לארץ הם עומדים להפסיד את מעלת הנשיאות.

יתירה מזאת, יתכן בהחלט כי אפילו הם עצמם לא כל כך חשו בשינוי שחל בגישתם, ולא קלטו כי הם בעצם מרכיבים מעתה על עיניהם משקפים אחרות.

ובל נחשוב כי היה זה קל להינצל מנגיעה קשה שכזו, שהרי יהושע אלמלא התפלל עליו משה רבנו, וכלב בן יפונה אלמלא התפלל בקברי אבות, סביר להניח כי גם הם היו פועלים באותה עצה.

מסופר על רבי אליהו לאפיאן זצוק"ל שפעם התארח אצל ת"ח אחד, וראהו עומד ליד חלון ביתו, קצת זמן לפני תפלת שחרית ומשנן לעצמו את המשנה באבות (פ"ד כ"ח) "הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם" תמה אותו ת"ח ושאלו, מה ענין משנה זו, קודם תפלת שחרית. ענה לו, עוד מעט אני הולך לישיבה, והבחורים קמים לכבודי, ואם חלילה יכנס בי איזה שמץ של גאווה ורצון לכבוד, ברגע אחד זה יכול להוציא אותי מעולמי, כי זה כמו פצצה. ולכן צריך כל הזמן להתחזק במידות טובות, כי זה כל האדם.

מפל מלמדי השכלתי	עצה טובה
מה לומדים מן – ראי החיים הם כמו ראי: אם אפתה מזעיף אליהם פנים, הם יזעפו ב'חזרה'; אם אפתה מאיר אליהם פנים הם ישיבו לך אור וברכה.	כדאי להקפיד לפתוח את הסידור בתחילת תפלת שמונה עשרה עוד לפני שמתחילים. כאשר מדפדפים תוך כדי ברכת אבות, כאשר אנו מוצאים את העמוד הנכון, אנו גם מוצאים את עצמנו מסיימים ברכת אבות בלי כוונה.

מגיד דבריו / פנינה מתורתו של הגאון רבי בוגיד סעדון זצ"ל

"ראוי לנו לגדל בנינו על חינוך התורה חינוך המסורתי של ישראל סבא, ולא להשתנות עם שינויי הזמן, כי כל דבר יוכל להשתנות חוץ מהתורה, כי מצוותיה ודרכיה דרכי נועם לעולם ותורת אמת היא שאין האמת משתנית לעולם".
(מגיד חדשות" ח"י דרוש כ"ו).

זמן הרמונים וזמן התאנים (י"ג כ"ג) – לא כתב "ורמונים ותאנים" אלא "הרמונים התאנים" בהח"ן, לרמוז שנמלו ה' (חמשה) רמונים וה' תאנים, וכמ"ש בתנא דבי אליהו רבא פכ"ט. (הרה"ג ר' רחביה חדוק שליט"א).



והעמלקי והכנעני יושב בעמק וגו' (י"ד כ"ה) – צריך עיון לכאורה, דמהכא משמע שהעמלקי והכנעני היו יושבים בעמק, ולהלן (פסוק מ"ה) נאמר "וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא", משמע שישבו בהר? ונראה לי בס"ד ליישב על פי מה שכתב רש"י בפרשת וישב (בראשית ל"ז י"ד) על הפסוק וישלחו מעמק חברון, שחברון בהר היתה, כמו שנאמר ויעלו בנגב ויבאו עד חברון, אלא מעצה עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון, לקיים מה שנאמר לאברהם בין הבתרים כי גר יהיה זרעך. עכ"ל. וגם כאן אפשר לפרש בעמק – בעומקה של אותה מחשבה, לקיים מה שאמר לאברהם "ודור רביעי ישובו הנה כי לא שלם עון האמורי עד הנה". והעמלקי המוזכר כאן הוא האמורי, כמו שכתב הראב"ע ז"ל. ע"ע. ולכן צוה אותם לפנות ולנסוע המדברה. ומה שכתוב אחרי כן (להלן פסוק מ"ג) כי העמלקי והכנעני שם לפניכם, רצונו לומר שעדיין לא נשלם עווננו. (מכת"י הגאון רבי משה לוי זצ"ל).

נקודת חן / עובדיה חן

עשיר ורש נפגשו

דוגמא בולטת לפער בין המקומות ניתן לראות מכך שאת המימרא: "כי, משמש בארבע לשונות", מפרש רש"י בתענית (ט' ע"א) ב-18 שורות, ואילו בגיטין (צ' ע"א) הוא מפרשה ב-38 שורות.

לכן מזהיר מרן בשו"ת בית נאמן ח"ב (עמ' תק"פ) לא לדלג על שום דיבור רש"י כי "דברי רש"י ז"ל עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, והמדלג דבור אחד יאבד כמה דיבורים". הוא מביא לכך כמה דוגמאות נפלאות, קחנו ובואה (אגב, גם לגבי מרן שליט"א עצמו בולט כלל זה בספריו כידוע, שפעמים כותב הגהה בקיצור נמרץ ולפעמים במקום אחר מרחיב יותר, ובא זה ומלמד על זה).

עובדה זו שדבריהם של המחברים לפעמים עשירים במקום אחר, צריכה לעמוד בפני מהדירי ספרים, שכאשר מהדירים ספר של מחבר שיש לו ספרים נוספים, כדאי להכיר את שאר ספריו. הרמב"ן בספר הגאולה (כל כתבי הרמב"ן ח"א עמוד רסב) כתב וז"ל: כענין הגזרה שוה שהרבה גופי תורה תלויין בה, והוא ענין שיכול אדם להוציא ממנו דברים רעים וסותרים עיקרי התורה, אלא שאמרו בה אין אדם דן גזירה שוה מעצמו, והנה היא לקיים ולא לסתור. ע"כ. המפרש שם הרב חיים דוב שעוועל ז"ל העיר: "לא ידוע לי המקור שבגזירה שוה יכולים להוציא דברים הסותרים עיקרי תורה". בא מרן שליט"א בהקדמת ארים נסי גיטין (עמ' 15) ומעיר עליו שלא ראה דברי הרמב"ן עצמו בהשגותיו לספר המצות שרש שני (דף כ' ע"א) וז"ל: ובגזירה שוה הצריכו בה קבלה מפורשת, מפני שהוא דבר שיכול אדם לדרוש בו כל היום ולסתור בו כל דיני התורה, כי התיבות יכפלו בתורה כמה פעמים, אי אפשר לספר גדול להיות כלו במלות מחודשות. ע"כ.

על הפסוק "היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה" (משלי ל"א י"ד), דרשו בירושלמי (ראש השנה פ"ג ה"ה): "דברי תורה עניים במקומן ועשירים במקום אחר".

דוגמא לזה מצא מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א בחומש בית נאמן (שמות יא, א) בעשר המכות, שבכל מכה בתחילה מובא דברי ה' למשה שימסור לפרעה ובהמשך התורה מספרת איך משה מסר לפרעה את דברי ה'. והנה יש מכות שקיצרה התורה בדברי ה' למשה והאריכה בדברי משה לפרעה, ויש מכות שלהיפך.

פעמים שמחילים כלל זה גם על דברי רבותינו ז"ל שדבריהם הסתומים והקצרים במקום אחד מתבארים על פי מה שהרחיבו במקום אחר, וילמד הסתום מן המפורש.

יש חכמים שלגביהם כלל זה רווח יותר, ומרן שליט"א רגיל לומר שהדבר בולט בחיבורי רבנו הרמב"ם, שבשביל להבינו כיאות יש לדעת את מכלול ספריו, כי דבריו לפעמים סתומים בחיבור ועשירים בפירוש המשנה ובמורה נבוכים. ובספר אסף המזכיר ערך "הרמב"ם (ח)". הביא בשם מהרלנ"ח בקונטרס הסמיכה (דף ר"ף עמוד ד') שדברי הרמב"ם הם כדברי תורה עצמם, שהם עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר. הדבר מצוי גם בפירוש רש"י, כפי שניתן לראות בסוגיות שנכפלו בכמה מקומות בש"ס, שלפעמים רש"י מקצר בביאורם ולפעמים מאריך כיד ה' הטובה עליו, ובדפוסים החדשים מובא בגליון "מוספי רש"י" ובו שמו לפני המעיין ליקוט ממקומות אחרים שביאר בצורה שונה או בהרחבה.

ויספרו לבניהם / ספור לשלחן השבת

מרן זצ"ל מול אקדה מאיים

"מדוע הנך שואל זאת?" התפלא מרן, והתלמיד ענה:
"כי כך נוהג השוחט שלנו, ש. א. ממצרים..."

מרן היה המום, והבטיח לטפל בענין ללא שהות. מיד פנה למחלקת הכשרות וקבל הכיצד מאפשרים לאדם שאין יראת אלוקים בלבו לשחוט ולהכשיל את ההמון. השיבו רבני המחלקה שהאיש נבחן וידע את כל התשובות היטב.

ישב מרן וגולל באוזניהם את רוע מעלליו של השוחט-הקצב, והרבנים הנרעשים הבהירו שבדיוק מחר עליו להגיע למשרדיהם ולקבל תעודה מהרבנות, וטוב שמשמים גלגלו שהדברים התגלו קודם לכן.

למחרת, כאשר בא האיש לקבל את תעודתו, הוא נתקל בסירוב. "שמענו מהרב עובדיה יוסף על הבעיות החמורות שהיו במצרים, ולכן איננו יכולים להעניק לך תעודה" הבהירו לו.

הברנש הנזעם דלק אחרי מרן ושוב איים עליו באקדה. "עליתי לארץ ישראל כדי לפתוח דף חדש, מדוע אתה מציב בפני מכשולים?"

"אם אכן מבקש אתה לפתוח דף חדש" הישיר אליו מרן מבט "מדוע הינך שוחט ללא כיסוי ראש ובלי נטילת ידים?"

בסופו של דבר, התייאש הלה מלעסוק בשחיטה, ופנה לעיסוק אחר. הוא החל לעבוד כשומר לילה בסמוך לגבול, והיה מבריח סחורות מעבר לגבול יחד עם מסתננים.

באחד הימים הסתכסך עמם והם לא היססו לרגע, שלפו אקדה וירו בו למוות. במדה שמדד - בה מדדו לו.

כששמעו זאת תלמידיו של מרן, קראו על כך את הפסוק: "מי אשר שלח ידו במשיח ה' וניקה".

כשכיהן מרן רבנו עובדיה יוסף זצ"ל כסגן הרב הראשי במצרים, גילה כי ראש השוחטים, הינו מחלל שבת בפרהסיא ומומר להכעיס. עוד העידו בפניו כי שוחט זה מאפשר לגויים לשחוט במקומו.

מיד שלח לקרוא לו והתרה בו. הלה זעם מאד על הרב הצעיר שמתערב בענייניו, והחליט להרתיע אותו לבל יתעסק עמו. בעזותו כי רבה, שכר שני ערבים מקומיים שיזרקו על פניו חומצה, ותיאר להם את מראהו עם זקן ותרבוש. מאת ה' באותו יום איחר מרן להגיע לבית הכנסת, ואותם ערבים השליכו את החומצה על אדם אחר הדומה בתוארו למרן (ר' יהודה גבאי ז"ל). אותו אדם אושפז בבית החולים למשך מספר חודשים עד שהחלים.

בהיוודע למרן מעשיו של השוחט האלים, הדיחו על אתר מתפקידו. הלה לא בחל בשום אמצעי, ומיד הגיע לביתו של מרן עם אקדה שלוף ואיים על חייו. מרן לא נרתע, ואמר לו באומץ לב: "באקדה זה תפחיד אדם אחר, לא אותי". מאז אותו מקרה, העמידה המשטרה למרן משמר יום ולילה.

לאחר מכן פתח האיש משחטה בשותפות עם איזה גוי, וזייף חותמות כשרות. השלטונות תפסוהו, והוא ישב במאסר שלש שנים.

לאחר שריצה את עונשו והשתחרר, הוא החל להצר את צעדיהם של אחיו היהודים ולהתנכל אליהם רבות. ראשי הקהל שביקשו להיפטר ממנו, העניקו לו סכום נכבד כדי שיסע לארץ ישראל.

מיד כשעלה ארצה, הגיש בקשה במשרדי הרבנות בירושלים, להתמנות לשוחט במבשרת ירושלים.

באותה עת כיהן מרן כחבר בית הדין הרבני בפתח תקוה, ובאחד הימים, כשעלה לכנס דיינים בירושלים, נפגש עם אחד מתלמידיו שעבר לדור במבשרת ירושלים. שאל התלמיד את מרן האם מותר לשחוט ללא כיסוי ראש וללא נטילת ידים של שחרית.

ראשון בקודש

הראשון בתורה שקרא קריאת שמע

יעקב אבינו בזמן פגישתו עם יוסף לאחר עשרים ושתים שנה, כמו שכתב רש"י בשם מדרש אגדה על הפסוק "ויפל על צַנְאָרָיו" (בראשית מו, כט): "אבל יעקב לא נפל על צנארי יוסף ולא נשקו, ואמרו רבותינו שהיה קורא את שמע".

אור המאיר

שאלות ותשובות שענה לשואליו בקצרה מרן רה"י הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א

שאלה: אדם שהתחיל להתפלל עמידה לאחר קדושה בחזרת הש"ץ, עד מתי נחשב לו בדוחק כתפלה בציבור?
תשובה: עד רצה (כ"כ בשו"ת דבר יהושע אהרנברג).

שאלה: מרן (בסימן ק"ט סעיף א') כותב שהנכנס אחרי קדושה, אם יכול להתחיל ולגמור לפני שיגיע ש"צ למודים יתפלל ואם לאו אל יתפלל, כיון שאם לא משתחוה במודים נראה ככופר. האם הוא הדין בעלינו לשבח שכיון שגם שם כולם משתחווים, אז גם שם יהיה אסור להתחיל להתפלל אם לא בטוח שיסיים לפני עלינו לשבח?
תשובה: הכריעה במודים חמורה יותר.

שאלה: בכותל שיש כמה מנינים בו זמנית, האם אפשר לעמוד בכל מקום ולהתפלל עמידה ויחשב לו כאילו מתפלל עם הציבור?
תשובה: צריך שימצא צבור שמתאימים אליו.

שאלה: האם מותר להתפלל עם כיפה קטנה שאינה מכסה את רוב הראש? ואם כן, האם זה מותר גם לשליח ציבור או קורא בתורה?
תשובה: לכתחילה ראוי שהכיפה תכסה את רוב הראש. ובדיעבד התיירו הפוסקים אפילו בכיפה קטנה, חוץ מש"צ וחזן הקורא בתורה שצריכים להיות בכיפה גדולה או כובע המכסה את רוב הראש. ופעם אחת בתונס עבר לפני התיבה אחד בכיפה קטנה, ונזף בו אבא מארי הגאון זצ"ל, כמבואר בשו"ת איש מצליח ח"א (האו"ח סי' כ"ג). ע"ש דפח"ח.

שאלה: האם חזן העובר לפני התיבה חייב לגרוב גרביים? ואם כן, מה יעשו כאשר אין איש שגורב גרביים מעוניין לעלות?
תשובה: בשעת הדחק אפשר למנות חזן גם בלי גרביים, אך לא באופן קבוע, כלומר שהחזן לשבתות וימים טובים יקפיד לגרוב גרביים. (ועיין בשו"ת תרחם ציון עמודים א' – מ').

שאלה: האם שליח צבור חייב להיות בשרוולים ארוכים, ועד כמה?
תשובה: מספיק שיהיו שרוולים ארוכים עד סוף המרפק, וכן נהוג בחוץ לארץ, וכן פסק בשו"ת יחזה דעת (ח"ד סימן ח'). וגם זה לפי זכרוני רק חומרא ואינו מן הדין, כי פוחח האמור בגמרא היינו שזרועותינו מגולים לגמרי, ואכמ"ל.

שאלה: חזן שאינו מבטא כהלכה, האם רשאי לעבור לפני התיבה?
תשובה: חזן שאינו מבטא כהלכה, פסלוהו התוס' (מגלה כד:): והרמב"ם (בפ"ח מהלכות תפלה הי"ב) ומרן (בכסף משנה שם ובש"ע סי' נ"ג סי"ב) ומוהרמ"ך זצ"ל (בשו"ת שואל ונשאל ח"א א"ח סי' ד') מלעבור לפני התיבה. וכ"כ בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' שצ"ד) וז"ל: ומה לי קורין לאלפי"ן עייני"ן ומה לי לחיתיי"ן היהי"ן אדרבא הא עדיף שאומר והכיתי וכו'. ע"ש. וה' הטוב יכפר בעד, כי לכל העם בשגגה. ועכ"פ בשבת ויו"ט יש להקפיד.

לקבלת העלון בדוא"ל, שלחו בקשה ל: 7654216@gmail.com

לע"נ רחל בת מזל ע"ה
לע"נ לאה בת שרה ע"ה
לע"נ יוסף יצחק ז"ל בן שושנה תבלח"ט

להצלחת פסח יוסף בן מלכה הי"ו

לע"נ רבי עובדיה בן לולו זצ"ל
לע"נ רבי אליהו בן אסתר זצ"ל
לע"נ אפרים בן מימה פנינה ז"ל